

MINISTERIE VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ

14 februari 1997

No. DN. 97463

Directie Natuurbeheer

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste lid, van de richtlijn van de Raad van Europese Gemeenschappen van 2 april 1979, inzake het behoud van de vogelstand, 79/409/EEG (Pb. EG L 103) wordt aangewezen:
het in de bijlage van deze beschikking en op bijbehorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam "Nieuwkoopse Plassen".
2. De aanwijzing, bedoeld in het eerste lid, gaat vergezeld van een toelichtende nota, welke deel uitmaakt van deze beschikking.

Artikel 2

Deze beschikking treedt in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin zij wordt geplaatst.

's-Gravenhage, 14 februari 1997

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ,
(w.g.) J.J. van Aartsen

Toelichting voor de Staatscourant

Artikel 4, eerste lid, van de richtlijn van de Raad van Europese Gemeenschappen van 2 april 1979, inzake het behoud van de vogelstand, 79/409/EEG (Pb. EG L 103), bepaalt dat voor de leefgebieden van de in bijlage I van de richtlijn vermelde vogelsoorten speciale beschermingsmaatregelen getroffen worden, opdat deze soorten daar waar zij nu voorkomen, kunnen voortbestaan en zich kunnen voortplanten.

De Lid-Staten dienen met name de naar aantal en oppervlakte voor de instandhouding van deze soorten meest geschikte leefgebieden als speciale beschermingszone aan te wijzen, waarbij rekening wordt gehouden met de bescherming die deze soorten behoeven.

Gelijksoortige maatregelen dienen de Lid-Staten ingevolge artikel 4, tweede lid, van de richtlijn te nemen ten aanzien van de niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogels.

- Een -

Een aanwijzing als speciale beschermingszone heeft een aantal in de desbetreffende richtlijn vastgelegde gevolgen. Wat betreft het nationale beleid kan daaraan worden toegevoegd dat het in 1994 bijgestelde beleid ten aanzien van de jacht in natuurgebieden onder meer van toepassing is op gebieden welke zijn aangewezen als speciale beschermingszone. Dit bijgestelde beleid houdt in dat in natuurgebieden geen jacht plaatsvindt op trekkende wildsoorten en dat jacht op standwildsoorten in beginsel slechts plaatsvindt indien bepaalde met name genoemde belangen daartoe nopen. In het geval van het onderhavige gebied is dit beleid overigens ook nu al grotendeels van toepassing, vanwege de status van beschermd en staatsnatuurmonument.

Tot nog toe zijn in Nederland, sinds 1986, zevenentwintig gebieden aangewezen als speciale beschermingszone. In het Meerjarenprogramma Natuur en Landschap 1992-1996 wordt de aanwijzing van bovengenoemd gebied aangekondigd. Bij de onderhavige beschikking wordt deze aangewezen. De in de beschikking genoemde kaart en toelichtende nota ligt ter inzage in de bibliotheek van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Bezuidenhoutseweg 73 te 's-Gravenhage.

Nieuwkoopse Plassen

Het gebied de "Nieuwkoopse Plassen" ligt in de provincie Zuid-Holland en behoort voor het overgrote deel tot het grondgebied van de gemeenten Nieuwkoop; een smalle strook aan de westzijde ligt in de gemeente Alphen aan de Rijn. De oppervlakte bedraagt ongeveer 2.000 ha, waarvan circa 1.090 ha in eigendom is bij de Vereniging Natuurmonumenten. Het overige deel is in eigendom bij Staatsbosbeheer, Het Zuidhollands Landschap en particulieren.

De Nieuwkoopse Plassen maken deel uit van het Hollands-Utrechts laagveengebied. Het grootste deel van het gebied wordt gevormd door het eigenlijke plassengebied, dat bestaat uit een moerasgebied met rietkraggen, schraalgraslanden, legakkers, petgaten, enkele grote open plassen en broekbos. Een kleiner deel bestaat uit vochtige graslanden. Dit deel is nog grotendeels in agrarisch gebruik en wordt gekenmerkt door een open landschap met langgerekte kavels.

In ornithologisch opzicht onderscheiden de Nieuwkoopse Plassen zich in de eerste plaats als broedgebied voor water- en moerasvogels. De broekbossen zijn van betekenis als broedgebied voor diverse bosvogels. Het plassengebied heeft voor tal van doortrekkers en wintergasten een belangrijke functie als pleisterplaats.

Soorten van belang uit oogpunt van de EG-Vogelrichtlijn zijn: Roerdomp, Bruine kiekendief, Aalscholver, Kwartelkoning, Purperreiger, Visdief, Zwarte stern, Lepelaar, Visarend, IJsvogel en Goudplevier.

Beleid en beheer van de Nieuwkoopse Plassen zijn gericht op bescherming en behoud van de natuurwaarden, waaronder de vogelkundige waarden, van het gebied. Dit komt onder meer tot uiting in de status als "kerngebied" in het Natuurbeleidsplan (1990) en in het Structuurschema Groene Ruimte (1993/1995), de aanwijzing als beschermd natuurmonument in het kader van de Natuurbeschermingswet van het overgrote deel van De Haak, de aanwijzing als beheers- of reservaatgebied in het kader van de Relatienota van de graslanden langs de Meije en de Polder Westveen, de planologische aanduidingen in streek- en bestemmingsplannen en in het gevoerde beheer. Naast de hoofdfunctie natuur vervullen de Nieuwkoopse Plassen een aantal nevenfuncties ten behoeve van de recreatie, de landbouw, de rietteelt en de jacht en visserij.

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ
(w.g.) J.J. van Aartsen

TOELICHTING BIJ DE AANWIJZING ALS SPECIALE BESCHERMINGSZONE VAN DE NIEUWKOOPSE Plassen IN HET KADER VAN DE EG -VOGELRICHTLIJN

1. Inleiding

Het gebied de "Nieuwkoopse Plassen" ligt in de provincie Zuid-Holland en behoort voor het overgrote deel tot het grondgebied van de gemeenten Nieuwkoop; een smalle strook aan de westzijde ligt in de gemeente Alphen aan de Rijn. De oppervlakte bedraagt ongeveer 2.000 ha, waarvan circa 1.090 ha in eigendom is bij de Vereniging Natuurmonumenten. Het overige deel is in eigendom bij Staatsbosbeheer, Het Zuidhollands Landschap en particulieren.

De Nieuwkoopse Plassen maken deel uit van het Hollands-Utrechts laagveengebied. Het gebied is gelegen in drie polders, te weten de Polder Nieuwkoop en Noorden, de Polder Achttienhoven en de Polder Westveen. Het grootste deel van het gebied wordt gevormd door het eigenlijke plassengebied, dat bestaat uit een moerasgebied met rietkraggen, schraalgraslanden, legakkers, petgaten, enkele grote open plassen en broekbos. Een kleiner deel bestaat uit vochtige graslanden, die zijn gelegen langs de Meije en de Kromme Mijdrecht. Dit deel is nog grotendeels in agrarisch gebruik en wordt gekenmerkt door een open landschap met langgerekte kavels.

De Nieuwkoopse Plassen vormen het leefgebied van een aantal van de in artikel 4, eerste lid, van de EG-Vogelrichtlijn genoemde soorten.

In deze toelichting zal achtereenvolgens worden ingegaan op de vogelkundige waarden van de Nieuwkoopse Plassen, de begrenzing van het als speciale beschermingszone aangewezen gebied, het beleid en beheer van de Nieuwkoopse Plassen en de gevolgen van de aanwijzing als speciale beschermingszone.

2. Vogelkundige waarden

In ornithologisch opzicht onderscheiden de Nieuwkoopse Plassen zich in de eerste plaats als broedgebied voor water- en moerasvogels. Zeldzame en/of karakteristieke soorten van de moerassen zijn onder andere Roerdomp, Krakeend, Kuifeend, Tafeleend, Bruine kiekendief, Waterral, Wulp, Grote karekiet, Rietzanger, Snor en Sprinkhaanrietzanger. Rietgors en Kleine karekiet komen in grote aantallen in het gebied voor. Sinds enige jaren broedt er ook een tiental Aalscholvers in het gebied en, incidenteel, de Kwartelkoning. Er zijn broedkolonies van de volgende soorten aanwezig: Blauwe reiger, Purperreiger, Visdief, Zwarte stern en Kokmeeuw.

De broekbossen zijn van betekenis als broedgebied voor diverse bosvogels. Hiervan zijn Fitis, Tjiftjaf, Tuinfluit, Zwartkop, Spotvogel en Winterkoning het meest algemeen. De Grote bonte specht en de Wielewaal komen in kleine aantallen in het gebied voor.

Het plassengebied heeft voor tal van doortrekkers en wintergasten een belangrijke functie als pleisterplaats. Vooral Rietgans, Wilde Eend, Slobeend, Smient, Kuifeend, Tafeleend en Meerkoet verblijven hier gedurende de wintermaanden.

Soorten die gedurende de trekperiode in voor- of najaar regelmatig worden waargenomen zijn: Lepeelaar, Visarend, IJsvogel en Goudplevier.

De soorten van belang uit oogpunt van artikel 4, eerste lid, van de EG-Vogelrichtlijn, die vermeld staan in bijlage I van deze richtlijn, zijn onderstreept aangegeven.

3. Begrenzing

De begrenzing van de Nieuwkoopse Plassen als speciale beschermingszone is zo gekozen dat in landschappelijk en ecologische opzicht een samenhangend geheel wordt gevormd.

Het gebied omvat ondermeer de eigendommen van de Vereniging Natuurmonumenten en volgt ten dele de begrenzing van het beschermd natuurmonument "De Haak" en van de Relatienotagebieden "Nieuwkoop" en "Polder Westveen".

In het noorden wordt de grens van de speciale beschermingszone gevormd door de Noordense weg en het Zuideinde; bebouwingsconcentraties vallen daarbij buiten de begrenzing. In het oosten grenst het gebied aan de Kromme Mijdrecht. De zuidgrens wordt gevormd door de Meije en de Bosweg, de westgrens door de Zierendeweg.

Voor de precieze begrenzing wordt verwezen naar de kaart behorende bij de aanwijzing als speciale beschermingszone.

4. Beleid en beheer

Beleid en beheer van de Nieuwkoopse Plassen zijn gericht op de instandhouding en ontwikkeling van de natuurwaarden, waaronder de vogelkundige waarden, van het gebied. Dit wordt aan de hand van de onderstaande punten geïllustreerd.

- De Nieuwkoopse Plassen maken deel uit van de ecologische hoofdstructuur van Nederland zoals aangegeven in het Natuurbeleidsplan (1990), waarbij het gebied is aangeduid als kerngebied. Het beleid ten aanzien van kerngebieden is gericht op het veiligstellen en vergroten van de bestaande natuurwaarden.
- In het Structuurschema Groene Ruimte (1993/1995) maakt het Nieuwkoopse Plassengebied deel uit van het strategisch groenproject (SGP) de Venen. De inzet van het Rijk in SGP's is gericht op het bestuurlijk en ruimtelijk vastleggen van de voorgestane functieverandering, een strakke tijdsplanning en projectmatige aanpak in nauwe samenwerking met betrokkenen ter plaatse en zicht op uitvoering, waarbij zowel inzet van instrumenten door het Rijk als beschikbaarheid van financiële middelen is gegarandeerd. In het SGP de Venen staat het Rijk een beleid voor dat is gericht op omvangrijke functiewijzigingen via natuurontwikkeling.
- In het streekplan Zuid-Holland-Oost (1994) is het plassengebied (inclusief De Haak), aangeduid als "Natuurgebied" of "water met overwegende natuurfunctie en recreatief medegebruik". De graslanden langs de Meije en polder Westveen hebben de aanduiding "Agrarisch gebied met natuur- en landschappelijke waarde, tevens bodembeschermingsgebied"; enige percelen in de polder Westveen hebben de aanduiding "natuurgebied".
- In het vigerende Basisplan Landelijk gebied (1984) van de gemeente Nieuwkoop heeft het plassengebied de bestemming "Natuur" of "Water" al dan niet met natuurwaarden, uitgezonderd de aanwezige campings en bebouwingen met aangrenzende tuinen en kassen. De graslanden langs de Meije alsmede enige graslandpercelen in De Haak hebben de bestemming "Agrarisch gebied met natuurwetenschappelijke waarde".
- Op grond van de natuurwetenschappelijke betekenis is het overgrote deel van De Haak op 22 maart 1978 aangewezen als beschermd natuurmonument in het kader van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572).
- Teneinde een aangepast agrarisch beheer ten aanzien van de aanwezige natuurwaarden mogelijk te maken zijn de graslanden langs de Meije en de Polder Westveen aangewezen als beheers- of reservaatgebied in het kader van de Relatienota. Voor de graslanden langs de Meije is een beheersplan gereed; het beheersplan voor de Polder Westveen is nog in voorbereiding.
- Het beheer dat door de Vereniging Natuurmonumenten wordt gevoerd is gebaseerd op een beheersplan. Het beheer is gericht op de instandhouding en ontwikkeling van de karakteristieke levensgemeenschappen en de bijbehorende flora en fauna. Ten behoeve van broedvogels wordt een aangepast mairegiem toegepast bij het beheer van graslanden en rietlanden.
- Voor De Haak vindt het beheer eveneens plaats op basis van een beheersplan dat in het kader van de aanwijzing als beschermd natuurmonument in samenwerking met de eigenaren is opgesteld.

Op gemeentelijk initiatief is voor de Nieuwkoopse Plassen een instandhoudingsplan opgesteld teneinde voor het gebied een samenhangend beleid ten aanzien van natuur, grondgebruik en waterhuishouding te ontwikkelen. Onderdeel van dit plan vormen de verbeteringen van de waterkwaliteit, te bereiken via omvangrijke saneringswerken. Een deel daarvan is inmiddels reeds uitgevoerd (aانبrenge rioleringen, uitbaggeren Voorwetering). Een ander onderdeel van deze waterkwaliteitsverbetering vormt het baggerplan dat door de Vereniging Natuurmonumenten zal worden uitgevoerd in de petgaten en langs de legakkers.

5. Andere gebruiksfuncties in het gebied

Naast de hoofdfunctie natuur vervullen de Nieuwkoopse Plassen een aantal nevenfuncties ten behoeve van de recreatie, de landbouw, de rietteelt en de jacht en visserij.

Voor het recreatief medegebruik is er een zoneringsaanwezig in tijd en ruimte met het doel kwetsbare gebiedsdelen te ontzien. Het betreft met name de watersport. Recreatieve concentratiepunten zijn te vinden op de Noordeinderplas en Zuideinderplas en bij de vrije aanlegplaatsen. Daarnaast is er binnen de begrenzing van het gebied een aantal campings gelegen. Grote delen van het gebied zijn toegankelijk voor roeiboten en kano's. Er zijn enkele kanoroutes uitgezet. Zeilen en plankzeilen vindt voornamelijk plaats op de genoemde twee grote plassen. Varen met motorboten is maar in een klein deel van het gebied toegestaan. Bovendien is er een maximum vaarsnelheid van kracht van 6 km per uur. Oeverrecreatie vindt alleen plaats vanuit de tuinen die aan het gebied grenzen. Het betreden van land is buiten de openbare aanlegplaatsen in het Nieuwkoopse plasseengebied niet toegestaan.

De graslanden langs de Meije en in de Polder Westveen zijn grotendeels in agrarisch gebruik. Op de percelen die door de Vereniging Natuurmonumenten zijn verworven wordt een verschravingsbeheer gevoerd. Via het afsluiten van beheersovereenkomsten in het kader van de Relatienota wordt getracht het agrarisch gebruik van de overige percelen eveneens te extensiveren.

Rietlanden worden veelal bedrijfsmatig geëxploiteerd. Ten behoeve van de rietteelt wordt gebruik gemaakt van onkruidbestrijdingsmiddelen. Tevens wordt er in de rietlanden mos gewonnen; plaatselijk (De Haak) wordt ook Lisdodde en Gagel gesneden.

Door de beroepsvisserij, die door 16 personen wordt beoefend, wordt hoofdzakelijk op Aal en op Snoekbaars gevist. Toegestane vangmiddelen zijn fuik en dobber.

Voor de sportvisserij op de Nieuwkoopse Plassen en De Haak is een vergunning noodzakelijk. Er wordt voornamelijk gevist vanuit bootjes. Op een aantal van de Nieuwkoopse plassen is het nachtvisseren bij ontheffing toegestaan.

In een deel van het gebied vindt jacht plaats. Voor natuurgebieden welke zijn aangewezen als speciale beschermingszone in het kader van de EG-Vogelrichtlijn geldt als beleid dat geen jacht plaatsvindt op trekkende wildsoorten en dat jacht op standwildsoorten in beginsel slechts plaatsvindt indien bestrijding van schade daartoe noopt. In het kader van dit beleid wordt gestreefd naar een beëindiging van de jacht in het gebied.

6. Gevolgen van de aanwijzing als speciale beschermingszone

De richtlijn van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand, nr. 79/409/EEG, Pb. EG., no. L103, bepaalt terzake de speciale beschermingszones het volgende:

- Artikel 3, lid 2, sub a, verplicht de overheid tot het instellen van zones voor de bescherming, de instandhouding en het herstel van biotopen en leefgebieden van alle natuurlijke in het wild levende vogelsoorten op het Europees grondgebied van de lidstaten.
- Artikel 4 geeft een nadere uitwerking van de in artikel 3, lid 2, sub a, genoemde verplichting tot het instellen van de beschermingszones, waarbij met name prioriteit wordt gegeven aan de in Bijlage I van de EG-Vogelrichtlijn genoemde soorten (artikel 4, lid 1) en de migrerende soorten (artikel 4, lid 2).
- Artikel 4, lid 3, verplicht de overheid tot het toezenden aan de Commissie van de Europese Gemeenschappen van alle nuttige gegevens, zodat zij de geëigende initiatieven kan nemen voor de coördinatie die nodig is om te bereiken dat de zones bedoeld in lid 1 enerzijds, en in lid 2 anderzijds, een samenhangend geheel vormen dat voldoet aan de eisen inzake bescherming van de soorten in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is.
- Artikel 4, lid 4, verplicht de overheid tot het nemen van passende maatregelen om vervuiling en verslechtering van de woongebieden in de in de leden 1 en 2 bedoelde beschermingszones te voorkomen, alsmede om te voorkomen dat de vogels aldaar worden gestoord, voor zover deze

vervuiling, verslechtering en verstoring, gelet op de doelstellingen van dit artikel, van wezenlijke invloed zijn.

- Artikel 12, lid 1, verplicht de overheid om de drie jaar, te rekenen vanaf het verstrijken van de in artikel 18, lid 1, bedoelde termijn bij de Commissie een rapport in te dienen over de toepassing van de nationale maatregelen die krachtens de richtlijn zijn getroffen.

Terzake van de speciale beschermingszones is ook de richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (Pb. EG L 206) van belang. Artikel 7 van de Habitatrichtlijn bepaalt namelijk dat de verplichtingen, voortvloeiende uit de artikelen 6, tweede, derde en vierde lid van de Habitatrichtlijn in de plaats treden van de verplichtingen die voortvloeien uit artikel 4, lid 4, van de EG-Vogelrichtlijn. De Habitatrichtlijn bevat terzake van de speciale beschermingszones de volgende verplichtingen:

- Artikel 6, lid 2, verplicht de overheid tot het treffen van passende maatregelen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de speciale beschermingszones niet verslechtert en er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen voor zover deze factoren, gelet op de doelstellingen van de richtlijn, een significant effect zouden hebben.
- Artikel 6, lid 3, schrijft voor dat voor elk plan of project, dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, een passende beoordeling moet worden gemaakt van de gevolgen voor het gebied. De bevoegde instanties mogen slechts toestemming geven voor het bedoelde plan of project, nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet zullen worden aangetast en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden.
- Artikel 6, lid 4, bepaalt dat een plan of project, ondanks negatieve conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en bij ontstentenis van alternatieve oplossingen, slechts gerealiseerd mag worden om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard. Wel dient de overheid in dat geval alle nodige compenserende maatregelen te nemen om te waarborgen dat de algehele samenhang van het Europees ecologisch netwerk, Natura 2000 genaamd, in stand blijft. Wanneer het betrokken gebied een gebied met een zogenaamd prioritair type natuurlijke habitat en/of een prioritaire soort is, kunnen alleen argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of met voor het milieu wezenlijk gunstige effecten worden aangevoerd, dan wel - na advies van de Europese Commissie - andere dwingende redenen van groot openbaar belang.